

УДК 1 (091)

В.Ю. Омельченко,*аспірантка філософського факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка***ПОСТАТЬ Є. ТРУБЕЦЬКОГО У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ
ВІТЧИЗНЯНОЇ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ ШКОЛИ**

У статті здійснюється історико-філософська реконструкція філософсько-правових поглядів Є. Трубецького, розглядається поняття філософії права та осмислюється особливість методології дослідження історії філософії права у контексті розвитку вітчизняної філософсько-правової думки XIX – поч. XX ст. Проілюстровано особливості тлумачення і розуміння предмету філософії права, специфіки її завдань в контексті університетської філософсько-правової традиції. Визначено умови можливості застосування їх результатів до подальшого дослідження філософсько-правових концепцій вітчизняної академічної філософії XIX – поч. XX ст.

Ключові слова: *філософія права, історія філософії права, енциклопедія права, університет Святого Володимира, історико-філософська реконструкція..*

Вітчизняна історико-філософська наука не є архівом видатних імен, її мета полягає аж ніяк не в накопиченні певного матеріалу, його ретрансляції у відповідності із схоластичним взірцем, а оцінці у відповідності із запитом сьогодення, із врахуванням контексту в якому функціонують ті чи інші ідеї, концепти, положення. В даному контексті не можемо не пригадати В.Зеньковського, який аргументовано відкидав усі закиди стосовно вітчизняної філософії, які зводяться до тез про її несамотійність, схильність до еkleктики, прямих запозичень, «сліпого поклоніння» перед взірцями. На противагу яким, В.Зеньковський твердить, що у строкатому розмаїтті історій культури будь-якої країни можна віднайти твори, поява яких зумовлена сторонніми запозиченнями. Однак, це не є недоліком, а, навпаки свідчить про розвиток національних філософій, адже вони не просто ретранслюють загальновідомі положення, а критично їх переосмислюють та оцінюють ті чи інші положення виходячи із власного контексту та у відповідності із запитом спільноти сьогодення. Відповідно, якщо й згадують загальновідомі твори у своїх наукових розвідках, то з метою «...відзначити на екрані історії і темні їх сторінки» [3, 23].

Історик філософії звертається до тексту із запитом, який є актуальним для його філософської традиції. Саме із таким запитом, ми і звертаємося до філософсько-правового вчення князя Євгенія Миколайовича Трубецького (1863-1920). Його перу належать наступні роботи: «Рабство в стародавній Греції» (1886), «Історія філософії права (давньої і нової) (Київ, 1894), «Філософія Ніцше: Критичний нарис» (1904), «Енциклопедія права» (1908), «Світогляд В.С.Соловйова» (у 2 томах, 1912-1913, «Смисл життя» (1918). Також відомо про низку етюдів Є.Трубецького, які переважно були надруковані у часописі «Питання філософії і психології», до таких належать: «Політичні ідеали Платона і Аристотеля», «Філософія права професора Л. Петражицького». В університеті св. Володимира читав курси із енциклопедії права та історії філософії права. За оцінкою, В. Зеньковського погляди Є. Трубецького не були аж занадто оригінальними, однак вирізнялися манерою письма, чіткістю формулювань і послідовністю викладу матеріалу, до того ж він «завершує» та корегує погляди В. Соловйова [3, 758].

Попередньо зазначимо, що ми на противагу такій оцінці В.Зеньковського, вважаємо, що погляди Є.Трубецького щодо історії філософії права відзначаються самостійністю, що ми спробуємо проілюструвати на прикладі осмислення ним філософсько-правових поглядів В. Соловйова. На нашу думку, Є. Трубецькому вдалося не лише критично переосмислити погляди В.Соловйова на державу і право, але й суттєво їх доповнити. Ба, більше того представити на «уламках» вчення В.Соловйова, спричинених його нищівною критикою власну філософсько-правову систему.

Для того аби з'ясувати специфіку його інтересів та прослідкувати становлення його філософського смаку, нам, слід відтворити деякі із сторінок його біографії. Є. Трубецькой зазнав впливу свого старшого брата – Сергія Миколайовича Трубецького (1862-1905), із яким вони разом розпочали навчання на юридичному факультеті Московського універ-

ситету (1881 р.), однак, С.М. Трубецької невдовзі перевівся на історико-філологічний факультет, де була єдина на той час кафедра філософії. Безперечно, що інтерес до історії філософії визначив шлях обох братів, так Сергій Трубецької перейшовши на відділення філософії, а Євгеній Трубецької продовжив навчання на юридичному факультеті та віднайшов прийнятний для себе синтез філософії та права. Окрім, філософії і права, його приваблювало мистецтво і іконопис, саме ці сфери стали тими пріоритетними напрямками, які знаходили своє відображення у роздумах Є.Трубецького. Філософія стала не просто захопленням Є. Трубецького, а й визначила його науково-професійне становлення, адже, свої наукові ступені магістра та доктора він отримав, саме із напрямку філософії. Зокрема, 1892 р. вийшла друком робота (на ступінь магістра) «Релігійно-суспільний ідеал західного християнства в V ст. Світогляд Блаженного Августина», що поєднує в собі смисли історії богослов'я та філософії. А, згодом й докторська дисертація – «Релігійно-суспільний ідеал західного християнства в XI ст. Ідея Царства Божого у Григорія VII і публіцистів його часу». У 1897 р. Є. Трубецької отримав звання професора і розпочав викладання в Київському університеті Св. Володимира. Пригадаймо спогади, Д.Заславського щодо ролі даного професора та його лекцій з філософії права у Київському університеті св. Володимира, які полонили студентів і збирали великі аудиторії його прихильників. «Він приваблював не лишень змістом своїх лекцій, а й своєю манерою читати, і своєю особистістю» [2, 172], він вступав у діалог зі студентством, торкався актуальних тем, запровадив такий вид роботи, як читання рефератів перед великими аудиторіями, які викликали жваві обговорення, та диспути серед студентства, що палко відстоювали свої погляди.

Доволі показовим моментом у житті братів Трубецьких стала зустріч із найвідомішим представником російської релігійної філософії ХХ ст. – Володимиром Соловйовим. Фактично, Є.Трубецької є адептом релігійно-філософської традиції В.Соловйова, однак, разом із тим перебував із ним у полеміці та критично переосмислював його наукову спадщину. Саме він був одним із ініціаторів створення Московського релігійно-філософського товариства В.Соловйова (1905 р.).

Слід зазначити і про стиль розмислів Є. Трубецького, більшість робіт із якими нам вдалося ознайомитись мають чітку структуру, підпорядковані єдиній меті викладу матеріалу, у них домінує філософський понятійно-категоріальний апарат, зокрема такі поняття як: «іманентність», «антиномія», «абсолютний синтез», «судження синтетичні», «гносеологія», «онтологія» і т.ін. У «Смислі життя», Є.Трубецької наголошує, що смисл це така категорія, що має набути значущість для усіх, стати «всезагальною думкою про щось», бути позбавленою елементів психологізму і будь-якого суб'єктивного забарвлення. Для нього важливо було віднайти значення істини, що з необхідністю виражена у «всезагальній і безумовній формі» [12, 8]. Дана робота є підсумком його світоглядних настанов та спробою віднайти і сформулювати смисл людського буття, останній розкривається у відтворенні власної людської подоби у відповідності із божественною, це і є «...справжньою, субстанційною і творчою справою, до якою покликана людина» [12, 231].

Не можемо не відзначити і двотомне видання «Світогляд В. Соловйова» [11], яка за оцінкою А.Лосева є однією з найкращих праць присвячених осмисленню творчого надбання В.Соловйова. Завдання Є.Трубецького не зводилось до «сліпого поклоніння» перед вченням свого вчителя, а було спробою зрозуміти його та дати йому об'єктивну оцінку, себто застосувати «іманентну критику», яка відокремлювала б передсуди минулого від ідей, які є актуальними і в контексті сьогодення.

Нас цікавить вчення про державу і право В.Соловйова, радше його критична переінтерпретація. Є.Трубецької спирається на наступну дихотомію права (за В.Соловйовим), «право є свобода, обумовлена рівністю» [11, 164]. Таке визначення права спровокувало Є. Трубецького оцінити знання В. Соловйова у сфері права як «дилетантські» [11, 167]. Критичні зауваги щодо розуміння права В. Соловйовим, Є. Трубецької зводить до наступних пунктів: по-перше, саме визначення права є некоректним, так свобода є однією із ознак права, однак у вченні В. Соловйова відсутнє розмежування «свободи як реальної сили або властивості реальної психофізичної особи» [11, 167] від свободи як змісту права. Звідси, очевидно, що змістом права є лишень свобода зовнішня. Таким чином, за оцінкою Є. Трубецького, перша ознака права – свобода, некоректно тлумачиться В.Соловйовим, а друга складова права –

рівність, вживається В.Соловйовим довільно, себто без врахування контексту. В. Соловйов вважає висхідною тезу, що усі люди є вільними істотами, і не припускає жодних виключень із цієї аксіоми, однак не враховує того, що існує нерівність в залежності від віку, або гендерної приналежності, того, що не усі люди є дієздатними. Поняття ж нерівності В. Соловйов ототожнює із неправдою, що свідчить про змішання права з моралю. Тобто, В. Соловйов припускається термінологічної плутанини, яка є неприпустимою для розуміння предмету права, нечітке розмежування сфер права, їх невизначеність унеможливорює визначеність самого предмету. Є. Трубецької критикує запозичення В.Соловйовим ідей А. Шопенгауера, який вважав право – частиною моральності нижчого щаблю, звідси, з очевидністю дізнаємося про природу походження визначення В.Соловйова, що право є мінімумом добра. Є. Трубецької підкреслює, що право в цілому завжди є двояким: позитивним і негативним, як і будь-яке із його базових понять. Звідси, викликає подив те, що В. Соловйов, який ототожнював право із моралю будує право виключно на принципах «не», «не нашкодь», «не відбери», залишаючи осторонь принципи моралі такі як: «допоможи», «віддай» [11, 169]. Пригадаймо, що критичні зауваги щодо філософсько-правового вчення І. Канта стосувались саме такого ж «негативного» визначення права через принцип «не», «не обмежуй». В свою чергу визначення права через заборони є лишень першим щаблем сходження ідеї права у концепції Г. Гегеля, який іменує його «абстрактним правом». По-третє, до числа очевидних прогалин В. Соловйова, Є.Трубецької зараховує змішання їм ідеалів із самою дійсністю. Так, В. Соловйов продовжує плутанину понять, і не розрізняє «право, яким воно є» від того яким воно «має бути». Так, звичайно право має бути спрямованим на такі моральні чесноти як добро, має визнавати гідність людини, однак дійсність спотворює ці ідеали. Якщо не враховувати того, що, є порушення норм моралі, прав людини, тоді це елементарно суперечить фактам історії. Є. Трубецької продовжуючи таку логіку висновує, що, якщо виходити із морального абсолюту, гідності і свободи людини, рівності усіх, то, як, тоді розглядати римське право [11, 170]. Також В. Соловйов не розмежував природне від позитивного права, під дихотомію права як «свободи обумовленою рівністю», В. Соловйов звів усе право в цілому, а «рівність прийняв за формальну ознаку позитивного права» [11, 170].

Таким чином, критичні зауваги щодо поняття права у вченні В. Соловйова спричинені плутаниною понять починаючи від визначення права, некоректного висвітлення його складових, які є суперечливими: свободи та рівності до змішання ідеалів із самою дійсністю, ототожнення природного і позитивного права. Окрім, вчення про права у В. Соловйова є ще й вчення про державу, яке за оцінкою, Є. Трубецького зазнало «фатального впливу А. Шопенгауера». Чиї погляди, за Є.Трубецьким є застарілими та неактуальними. На противагу яким, Є. Трубецької відзначає Б. Чичеріна (1828-1903) [14]. До речі В. Зеньковський зараховує його до лав «пізніх гегельянців». Він навчався на юридичному факультеті, однак неабияк захоплювався філософією. Філософії він також як і (М. Ренненкампф) відводив роль освітньої функції, багатий матеріал якої дозволяє сформулювати судження про ті чи інші галузі наукового пізнання. За його, власним переконанням, тим кому не вдалося «засвоїти логіку Гегеля, той ніколи, не буде філософом» [3, 578]. Б. Чичерін вважав, що ціль держави не зводиться лишень до правового забезпечення, а виконує ще й адміністративні функції управління суспільними інтересами. Є.Трубецької також вважав, що держава не тільки «розмежовує інтереси, а й піклується про спільні користі і потреби» [11, 171]. А, визначення ролі і завдань держави В. Соловйовим є звуженим та суперечить його ж власному задуму про теократичну концепцію держави. Закиди Є. Трубецького щодо вчення про право і державу В.Соловйова стосуються і рекомендацій у вивченні якісної літератури. На думку, Є.Трубецького, слід було читати найбільш раціоналістичне із усіх відомих вчень про державу – Г. Гегеля, для якого «державна є повним об'єктивним здійсненням абсолютної ідеї і досконалим втіленням моральності» [11, 173]. Дана цитата відіграє ключову роль у підсумку нашого дослідження, адже вказує на те, що Є. Трубецької почасти був адептом Г.Гегеля, відповідно продовжував лінію розмислів вітчизняної філософсько-правової думки. Не може бути й мови про безумовну значущість держави, якщо зводити її роль тільки до запровадження права, до чого і вдався В.Соловйов. Попри таку обмежену роль держави, його задум був масштабним і обумовлював проект «великого синтезу, який мав охопити усі сфери людського життя», це союз релігії і держави. Тобто, за В. Соловйовим земне життя має відповідати

принципу всеєдності і припускає органічне і вільне підпорядкування людської спільноти до теократії. Виходячи із такої логіки, Є.Трубецької формулює низку питань-протирич, як можна примирити ідею такої монолітності віросповідання із свободою? Чи можливо в цілому світі віднайти державу в якій уся громада сповідує єдину віру? І, де, тоді свобода вибору, і права невірнучих? Саме такі питання і викривають утопічність задуму В.Соловйова, адже не можна в дійсності віднайти суспільство вірнучих. Нам, слід розбудовувати правове суспільство, звідси ідея «свободної теократії» є утопією, «немає іншої теократії, окрім примусової» [11, IV].

Є. Трубецької досліджує філософію права засобами методології історії філософії права. Внутрішня логіка текстів мислителя ілюструє дослідження генези філософії права від античності до новочасного стану. Зокрема, у межах «Історії філософії права (нової)» (Київ, 1898) [8], Є. Трубецької критично переосмислює різні філософські системи, присвячені розмислам про державу, право і місце людини у філософії Нового часу. На думку, дослідника усіх новочасних мислителів об'єднує заперечення середньовічної схоластики. Однак представникам нового часу, за оцінкою мислителя бракує чітко сформульованого методу пізнання, звідси автор оцінює думки новочасних мислителів подекуди як несамостійні, яким попри заперечення авторитету церкви, так і не вдалося позбутися залежності від прямих запозичень взірців думки античності. І лише двох мислителів відзначає Є. Трубецької, як таких, що сформулювали питання про метод пізнання, а саме Ф. Бекона та Р. Декарта. Пригадаймо, що і М. Хлебніков, і М. Ренненкампф відзначили саме цих двох мислителів. Так, М. Хлебніков позначив їх роль у напрацюванні методу, який і є ядром наукового поступу. А, М. Ренненкампф [7], вбачав їх заслугу у тому, що вони заклали підвалини «юридичних енциклопедій». Вище зазначені змістовні особливості одного з текстів, на нашу думку, свідчать про пріоритет наукових пошуків Є.Трубецького – методологію наукового пізнання, що має визначати внутрішню логіку будь-якої наукової розвідки. Звідси, задачу історика філософії, мислитель вбачає у дослідженні історико-філософських ідей, концепцій, систем відносно минулого і майбутнього історичного поступу. Так, К. Неволін вважав, що призначення філософії його часу полягає у вивченні досвіду минулого і поєднання його із дійсними, новими запитами. На думку, Є. Трубецького, мета філософа права – вказати на ідейні витоки, оцінити їх і тим самим передбачити розвиток майбутньої думки. Перш ніж проілюструвати ідейні підвалини та смислові особливості тексту «Енциклопедії права» (Київ, 1901), варто сфокусувати увагу на змістовному акценті розвитку вітчизняної філософської думки.

Вітчизняному та російському інтелектуальному середовищу того часу була властива книжна культура «Енциклопедій права», зокрема Є. Кузнецов [5] відзначає вплив європейських взірців енциклопедій на формування і становлення російського філософсько-правового дискурсу, зокрема «Універсальної енциклопедії права» Гінніуса (1638). Так, в Росії (Московському університеті) почали викладати навчальну дисципліну – енциклопедію права у XVIII ст. німецькі правознавці Ф.Г. Баузе і Й. Пургольд. Вище зазначені чинники і вплинули на появу в XIX ст. перших російських робіт: «Юридична грамати́ка» Правікова (1803), «Енциклопедія законодавства» К. Неволіна (1839), «Юридична догматика» М. Капустина (1868), М. Ренненкампфа «Нариси юридичної енциклопедії» (1880) [5, 99]. Втім, їх зміст подекуди виходив за межі конспективного викладу матеріалу, що передбачено жанром енциклопедій. Оскільки у структурі навчальних дисциплін того часу, що викладалися у вищих навчальних закладах домінувало догматичне право, відповідно найменування праць мало відповідати формі «Енциклопедії права», хоча зміст багатьох праць, що видавалися під цією назвою виходило за межі кодифікованого права, його радше можна віднести до філософії права. Варто зазначити, що як жанр наукової літератури «енциклопедії права» піддавалися критиці і самими філософами права, зокрема Й. Михайловським (1867-1920), який до речі закінчив юридичний факультет Київського університету та був професором Томського університету. Філософ права твердив, що попри педагогічне призначення енциклопедій, їх конспективний виклад значного масиву матеріалу – локанічно і осмислено, все ж таки констатував їх негативний вплив. Йдеться про шкоду енциклопедій права для педагогічних і наукових цілей, енциклопедії права є «складними, марними, шкідливими», їх шкідливість полягає в тому, що студент сприймає декілька «основних понять поданих в біглому, догматичному вигляді», що радше унеможлиблює вироблення культури самостійного мислення, аніж допомагає систематизувати знання [6, 62].

На нашу думку, саме «Енциклопедія права» (Київ, 1901) Є. Трубецького присвячена роз-

криттю сутності філософії права, і аж ніяк не обмежується конспективним оглядом надбань минулого. Згідно переконань мислителя, стрижень філософії права – природне право, яке «тотожне приписам моральним», звідси «природне право є синонімом морально належного в праві» [9, 266]. Значення філософії права виявляється в критичній рефлексії діючого права з точки зору ідеалу. Таким чином, філософію права Є. Трубецької зводить до ідеї природного права, що є взірцем розумно-морального порядку. Мислитель критично переосмислює вчення про природне право, зважаючи на його переваги та враховуючи його недоліки. До числа останніх, себто недоліків належить сприйняття природного права як «кодексу незмінних правил», Є. Трубецької підкреслює, що, навпаки, природному праву, слід враховувати багатоманіття проявів історичної дійсності, місця, ситуації і часу. Єдиною незмінною складовою природного права є засадниче положення про те, що зовнішня свобода особи має бути обмеженою свободою інших осіб, усі інші складові природного права є мінливими. В даному контексті, на наш погляд, слід пригадати Й. Колера (1849-1919) [4], професора Берлінського університету, прибічника підходу тлумачення права як «елемента культури». До речі варто відзначити, що один із значущих доробків Й. Колера, що мовою оригіналу звучить як «Rechtsphilosophie und Universalrechtsgeschichte, in Holtzendorff, Enzyklopadie der Rechtswissenschaft» [4], що вийшла друком – 1904, а друге перевидання – 1913 була перекладена Н.К.Спренглером того ж 1913 і видана саме в Києві. Так, ідея незмінного, вічного права, на думку мислителя суперечить самому життєві людей як явищу культури. А основна місія філософії права виявляється в тому аби «намалювати картину еволюції права взагалі» [4, 16], себто філософія права має виявити значущість правового порядку у контексті історико-філософського поступу і виявити її роль відносно масштабу інших культур, традицій, відповідно контекстів і специфіки їх змістовного наповнення. Право є динамічним утворенням живого соціального організму – спільноти, що постійно розвивається, і відповідно змінюється, а право в свою чергу має реагувати на запити сьогодення, а не бути архаїчним кодексом вічного, незмінного та священного. Усе змінюється у відповідності від умов дійсності і запитів спільноти, які залежать від культури її мислення, задача права – «встановити гармонію між зовнішньою свободою індивіда і благом суспільства як цілого» [9, 269]. Зокрема, Ж.-Л. Бержель французький теоретик права зазначив, що право «це мистецтво, яке полягає в покращенні соціальних відношень шляхом формулювання справедливих правил гри і їх застосуванні...» [1, 21], себто ідеться про те що ідеали сприяють впорядкуванню практик життєві у відповідності до взірця розумно-етичного порядку, що зумовлено пріоритетом не того, що є, а того, що «має бути» як належне. Попри зорієнтованість права на те що «має бути» важливо не втрачати зв'язок з запитом практик життєві. На що вказував, й Г. Шершеневич (1863 – 1912), професор Казанського та Московського університетів, критикуючи філософів, за те, що останні перетворили право на «додаток практичної філософії» [13, 26], хоча схильні радше до побудови ідеальних, абстрактних марень, що аж ніяк не стосуються дійсності. Таким чином, філософія права попри свою зумовленість і орієнтир на ідеальний взірець, має враховувати мінливість і умовність кодифікованого, діючого права та збалансувати вічні ідеали із рівнем вимог і викликів суспільства. «Природне право – не кодекс вічних заповідей, а сукупність моральних, правових вимог різних для кожної епохи і нації» [9, 272]. Відповідно, природне право через його мінливий характер не можна зафіксувати в «шаблоні, ані кодексі готових істин», довкола нього ведуться суперечки, звідси запровадження позитивного права, що є діючим набуває статусу необхідного. Природне право є критерієм для оцінки позитивного права, пробуджує критичне мислення, і провокує до виявлення суперечностей у діючому праві і відповідно оцінці його з точки зору ідеалу, зокрема «правди».

Задача філософії права – виявляти суперечності у просторі монолітності і спрямовувати оптику дослідження до досвіду практик соціального буття. Вивчення філософії права, за словами Й. Михайловського (1867-1920) «рятує від двох крайнощів», як від «поклонів» перед пануючим правом, так і від необґрунтованого та подекуди «легковажного» його заперечення [6, 35].

Таким чином, Є. Трубецької був адептом школи природного права, як і М. Хлебніков, М. Ренненкамф. Відповідно продовжує традицію вітчизняної філософсько-правової школи Університету св. Володимира, започаткованої К. Неволіним. Так, стрижень філософії права, за Є. Трубецьким – природне право, яке «тотожне приписам моральним». Значення ж філософії права виявляється в критичній рефлексії щодо діючого права з точки зору ідеалу.

Таким чином, філософію права Є.Трубецької зводить до ідеї природного права, що є взірцем розумно-морального порядку. Також, на основі проаналізованого матеріалу, ми вважаємо, що Є.Трубецькому вдалося вийти із полону свого вчителя В.Соловйова і сформулювати власну філософсько-правову систему, яка доводить свою актуальність для сьогодення.

Література:

1. *Бержель, Ж.-Л.* Общая теория права [Текст] / Жан-Луи Бержель. – Пер. с франц. Г.В.Чуршукова. – Под общ. ред. В.И.Даниленко. – М.: Nota bene, 2000. – 575 с.
2. *Гриценко, І.* Юридичний факультет Університету Святого Володимира, 1834 – 1920 рр. [Текст] / І. С.Гриценко, В. А. Короткий. – К.: Либідь, 2009. – 256 с. : іл.
3. *Зеньковский, В.* История русской философии [Текст] / В. Зеньковский. – М.: Академический Проект, Раритет, 2001. – 880 с. – (Summa).
4. *Колер, И.* Философия права и универсальная история права [Текст] / И. Колер. – Авториз. пер. с нем. Н.К. Спренглера. – К.: Изд. Н.Я. Оглоблина, 1913.- [8], 152 с.
5. *Кузнецов, Э.* Философия права в России [Текст] / Э. В. Кузнецов. – М.: Юрид. лит-ра, 1989. – 208 с.
6. *Михайловский, И.* Очерки философии права [Текст] / И. В. Михайловский. – Томск: Тип. В.М. Посохина, 1914. – Т.1. – 605 с.
7. *Ренненкамф, Н.* Юридическая энциклопедия [Текст] / Н. К. Ренненкамф // Філософія та енциклопедія права в Університеті Святого Володимира: у 2 кн. : кн. 1 ; за ред. І. С. Гриценка. – К.: Либідь, 2011. – 313 – 435 с. – (Пам'ятки правничої думки Київського університету).
8. *Трубецкой, Е.* История философии права (новой) [Текст] / Е. Н. Трубецкой. – К.: Печатня С. П. Яковлева, 1898. – 111 с.
9. *Трубецкой, Е.* Энциклопедия права [Текст] / Е. Н. Трубецкой // Філософія та енциклопедія права в Університеті Святого Володимира: у 2 кн. : кн. 2 ; за ред. І. С. Гриценка – К. : Либідь, 2011. – 227 – 380 с. – (Пам'ятки правничої думки Київського університету).
10. *Трубецкой, Е. Н.* История философии права [Текст] / Е. Н. Трубецкой // Філософія та енциклопедія права в Університеті Святого Володимира: у 2 кн. : кн. 2 ; за ред. І. С. Гриценка. – К.: Либідь, 2011. – 5 – 226 с. – (Пам'ятки правничої думки Київського університету).
11. *Трубецкой, Е.* Миросозерцание Вл. Соловьева [Текст] / Е. Н. Трубецкой. – М.: Товарищество типографии А.И.Мамонтова, 1913. – Том. I
12. *Трубецкой, Е.* Смысл жизни [Текст] / Е. Н. Трубецкой. – М.: 1918, Типограф. Т-ва И. Д. Сытина, 240 с.
13. *Шершеневич, Г.* Общая теория права: часть теоретическая. Философия права [Текст] / Г. Ф. Шершеневич. – М.: Изд. Бр. Башмаковых, 1910. – 839 с.
14. *Чичерин, Б.* Философия права [Текст] / Б. Н. Чичерин. – М.: Типо-литография Товарищества И. Н. Кушнеревъ и К°, 1900. – 339 с.

В.Ю. Омельченко. Личность Е. Трубецкого в контексте становления отечественной философско-правовой школы

В статье осуществляется историко-философская реконструкция философско-правовых взглядов Е.Трубецкого, рассматривается понятие философии права и осмысливается особенность методологии исследования истории философии права в контексте развития отечественной философско-правовой мысли XIX – нач. XX в. Проиллюстрированы особенности истолкования и понимания предмета философии права, специфики её заданий в контексте университетской философско-правовой традиции. Определены условия возможности применения её результатов к дальнейшему исследованию философско-правовых концепций отечественной академической философии XIX – нач. XX вв.

Ключевые слова: философия права, история философии права, энциклопедия права, университет Святого Владимира, историко-философская реконструкция.

V.Y. Omelchenko. The identity of E. Trubetskoy in the context of the formation of the national philosophical and legal schools

The article contains historical and philosophical reconstruction of philosophical and legal views of E. Trubetskoy, considers the concept of legal philosophy and methodology of study of the history of law philosophy in the meaning of national philosophical and legal thought of XIX – the beginning of the XX century. It is illustrated features of interpretation and understanding of a subject of legal philosophy, specifics of its tasks in a context of university philosophical and legal tradition. The conditions of possibility of application of their results to further research of philosophical and legal concepts of national academic philosophy of XIX – the beginning of the XX century are determined.

Keywords: philosophy of law, history of legal philosophy, Encyclopedia of Law, University of Saint Vladimir, historical and philosophical reconstruction.